

Kleinbedrijf Index

4e kwartaal 2021

Samenvatting KBI

Investeren in verkoopvaardigheden kan Kleinbedrijf uit slop trekken

De gerealiseerde bedrijfsresultaten in het vierde kwartaal van 2021 laten een scherpe daling zien ten opzichte van Q3 (1). Niet alleen dalen de omzetten flink, maar ook de continuïteitsverwachting, de ondernemerslonen en het weerstandvermogen verslechteren. De bedrijfsresultaten zakken terug onder het niveau van de kwartaalresultaten van het pré-corona jaar 2019.

Slechts 40% van de ondernemers verdient meer dan het minimumloon, 18% zit onder het minimumloon en zelfs 42% van de ondernemers heeft een loon onder bijstandsniveau. Het aantal te verwachten sluitingen is ruim verdubbeld van 2,6% naar 5,9% van de bedrijven. Verder stijgt het stressniveau bij ondernemers naar bovengemiddeld (51).

Ook zien we dat ondernemers verre van gerust zijn op het bedrijfsresultaat in het eerste kwartaal van 2022. Hoewel nog positief (+11), daalt het ondernemersvertrouwen met 10 punten en de werkgelegenheid loopt terug van +10 naar +2. Zelfs bij starters, die normaal gesproken meer vacatures openstellen dan gevestigde bedrijven. Ook daalt de betalingsindex van 67% naar 60%. Dat betekent dat 40% van de ondernemers regelmatig rekeningen niet op tijd kan betalen.

Daarnaast worden de sterk dalende nettomarges een steeds nijpender probleem bij een meerderheid van de ondernemers. De innovatiequote blijft constant maar de verwachte investeringen in het eerste kwartaal 2022 zijn nog lager dan in laatste kwartaal van vorig jaar. De afname is 17%. Vijf kwartalen op rij zakt de investeringsbereidheid in het Kleinbedrijf!

Dat ook bij geringe omzetten flink geïnvesteerd kan worden, laat de culturele sector zien. Daar investeert een relatief groot deel van de zelfstandige beroepsbeoefenaren meer dan 25% van hun omzet in hun bedrijf.

Een groeiende groep ondernemers ontwikkelt zich tot marginale bedrijven. Zelfs met steun van een partnerinkomen kan maar 41% van de ondernemers goed rondkomen. Vooral de horeca, de detailhandel en de culturele sector worden hard geraakt door de steeds terugkerende lockdowns. De zakelijke dienstverlening en de technische beroepsbeoefenaren weten zich goed te onttrekken aan deze malaise.

Samenvatting KBI

Er blijkt een duidelijk verband tussen zelf ingeschatte verkoopvaardigheden van ondernemers en hun omzetten en de korte termijn groeiverwachtingen. Hoe ervarener en deskundiger in de verkoop, hoe hoger de kwartaalomzet en hoe hoger de groeiverwachting. Tegelijkertijd is 62% van de ondernemers ongeschoold of ongetraind in verkoopvaardigheden. 30% van de ondernemers geeft aan niet goed te zijn in verkopen. Ook het type markt waarin ondernemers opereren is van groot belang. De omzetten, nettomarges en ondernemerslonen in de BtB markten zijn aanzienlijk hoger dan in de BtC markten.

De cultuursector deed voor het eerst mee. Deze sector onderscheidt zich in vergelijking tot andere sectoren door de lagere omzetten, hogere investeringen, de beste betalingsdiscipline en een lagere continuïteitsverwachting.

Aanbevelingen

Er zal een herstel- en investeringsplan nodig zijn om een groot deel van het Kleinbedrijf te behoeden voor verdere marginalisering.

- » Er is een sterke behoefte aan balansversterking van de Kleinbedrijven. Zet bijvoorbeeld belasting-schulden om in achtergestelde leningen, die in tien jaar afbetaald kunnen worden zonder rentevergoeding.
- » Bijna 60% van de Kleinbedrijf ondernemers kan nauwelijks of niet meer rondkomen. Veel vaker zal het gesprek met de ondernemers gevoerd moeten worden over de levensvatbaarheid van hun bedrijf. Daarin zal ook directe inkomenssteun aan ondernemers ter sprake moeten komen, evenals begeleiding/omscholing naar de arbeidsmarkt. De MKB Diagnosetool laat zien hoe bedrijven ervoor staan, www.mkbdiagnosetool.nl.
- » Investeren in verkoopvaardigheden loont. Ondersteun ondernemers actief in het verbeteren van hun acquisitie en verkoopvaardigheden.

Achtergrond KBI

Dit is de vijfde publicatie van de Kleinbedrijf Index.

Er is geen discussie over het belang van zzp'ers en ondernemers met minder dan 10 medewerkers voor de Nederlandse economie. Zij vertegenwoordigen 95,5% van alle ondernemers in Nederland (2). Samen zorgen zij bijna voor een kwart van alle bedrijfswinsten en een derde van de werkgelegenheid in het bedrijfsleven (3).

Qua productiviteit passeert het Kleinbedrijf voor het eerst het midden- en grootbedrijf (4). Daarmee laten de kleinste bedrijven van Nederland zien dat zij vanaf 2014 de meeste omzetgroei per medewerker weten te realiseren.

Toch wordt er onvoldoende onderzoek gedaan naar zzp'ers en het Kleinbedrijf. Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) neemt in de conjunctuurmonitor alleen bedrijven mee met 5 medewerkers of meer (5).

Bedrijfs grootte doet er toe. Maatregelen voor bedrijven met 10 – 250 medewerkers zijn niet automatisch effectief of zelfs contraproductief voor starters, zzp'ers en de kleinste bedrijven. Hoe kleiner bedrijven, hoe kwetsbaarder enerzijds, door beperkte middelen en mensen. Anderzijds zijn zij vaak het meest wendbaar, flexibel en productiever.

#Kleinbedrijfindex - is een gezamenlijk initiatief van Qredits, ONL voor ondernemers en het Kenniscentrum Digital Business & Media van de Hogeschool Utrecht. Cultuur+Ondernemen is partner van de Kleinbedrijf Index.

2. CBS (2020), [Kerncijfers MKB, 17 dec 2020](#).

3. Jaarbericht Staat van het MKB (2019), *Investeren in groeivermogen*

4. Jaarbericht Staat van het MKB (2020), *Ondernemen is vooruitzien*

5. Jaarbericht Staat van het MKB (2020), *Ondernemen is vooruitzien*

ZUSSS

Samenstelling van het panel

Het panel was dit kwartaal 9.500 ondernemers qua omvang. Er kwamen 1.000 ondernemers bij vanuit Cultuur+Ondernemen in vergelijking tot voorgaande rondes. De vragenlijst is tussen 20 januari en 10 februari 2022 ingevuld.

In het vierde kwartaal 2021 en het eerste kwartaal 2022 werden opnieuw tot (deel)sluitingen van hele sectoren overgegaan. Op 13 november 2021 werden de openingstijden van cafés en restaurants en essentiële winkels beperkt tot 20.00 uur. Om op 28 november over te gaan tot het vervroegen van de sluitingstijden van horeca, de detailhandel, de culturele en sportsector tot 17.00 uur. Met uitzondering van essentiële winkels en diensten, die tot 20.00 uur open mochten blijven. Tenslotte werd op 19 december besloten tot een volledige sluiting van niet-essentiële winkels en diensten, horeca, sportfaciliteiten, scholen en de culturele sector. Deze maatregelen werden deels versoepeld op 15 januari 2022 voor de detailhandel en contactberoepen met sluitingstijden tot 17.00 uur en de heropening van de sport en onderwijssector. Pas op 28 januari 2022 mochten de horeca, de cultuursector en de niet-essentiële winkels weer open tot 22.00 uur. Dat betekent een omzeterderving voor deze sectoren in de maanden november en december 2021 en de maand januari in 2022.

In deze ronde hebben 1.547 respondenten de vragenlijst ingevuld, een response van 16%. Er is niet nagebeld. De vragenlijst is net als in vorige 4 rondes digitaal toegestuurd. Er is een zeer geringe data-uitval. De meeste analyses zijn gebaseerd op 1.400 – 1.547 waarnemingen. Daar waar dit lager is, wordt dit gemeld bij de indexen.

ZUSSS

Samenstelling van het panel

De kenmerken van de deelnemers zijn (vrijwel) identiek gebleven, met uitzondering van een afname van starters (-12%) in vergelijking tot Q3. Daarmee is het percentage starters weer gelijk aan die van de kwartalen in Q1 en Q2 2021.

- » 35% van de ondernemers is vrouw.
- » 43% van de ondernemers is starter (maximaal 5 jaar actief).
- » 97% van de ondernemers heeft minder dan 10 personeelsleden, 69% van de ondernemer is zelfstandig beroepsbeoefenaar zonder personeel.
- » De sectoren (detail)handel (17%), zakelijke dienstverlening (11%), technische beroepen (11%), horeca (10%), cultuursector (10%) en zorg/verzorging (9%) zijn goed vertegenwoordigd.
- » De ondernemers hebben een MBO (50%) of een HBO/universitaire opleiding voltooid (40%).
- » Hun leeftijd is tussen de 25 jaar en 70 jaar, de meeste zijn 41 jaar - 55 jaar (47%).
- » De ondernemers zijn actief in zowel dorpen als de kleinere tot de grootste steden.
- » De ondernemers zijn vooral actief in de provincies Zuid-Holland (20%), Noord-Holland (17%), Gelderland (13%), Noord-Brabant (12%) en Overijssel (9%),
- » 92% van de ondernemers voldoet aan het uren criterium van de Belastingdienst.
- » Het uitgevraagde ondernemersloon is bij slechts 37% van de ondervraagden het enige inkomen. Veelal is de partner in loondienst (44%) of zelf ondernemer (19%).
- » Slechts 41% van de ondernemers kan – inclusief partnerinkomen – goed rondkomen.

Er is een bias aanwezig in ons panel. Het overgrote deel van de bedrijven hebben voldoende goede plannen en economische onderbouwing voor een lening bij Qredits. In die zin geven de uitkomsten een te positief beeld. Het percentage starters is oververtegenwoordigd en het percentage zzp'ers ondervertegenwoordigd in vergelijking tot de Nederlandse populatie. De precieze uitwerking van deze mix is niet bekend. Alle uitkomsten en analyses zijn ongewogen scores. Er wordt wel steeds getoetst op verschillen tussen sectoren, starters en gevestigde ondernemers en zelfstandige beroepsbeoefenaren en ondernemers met personeel.

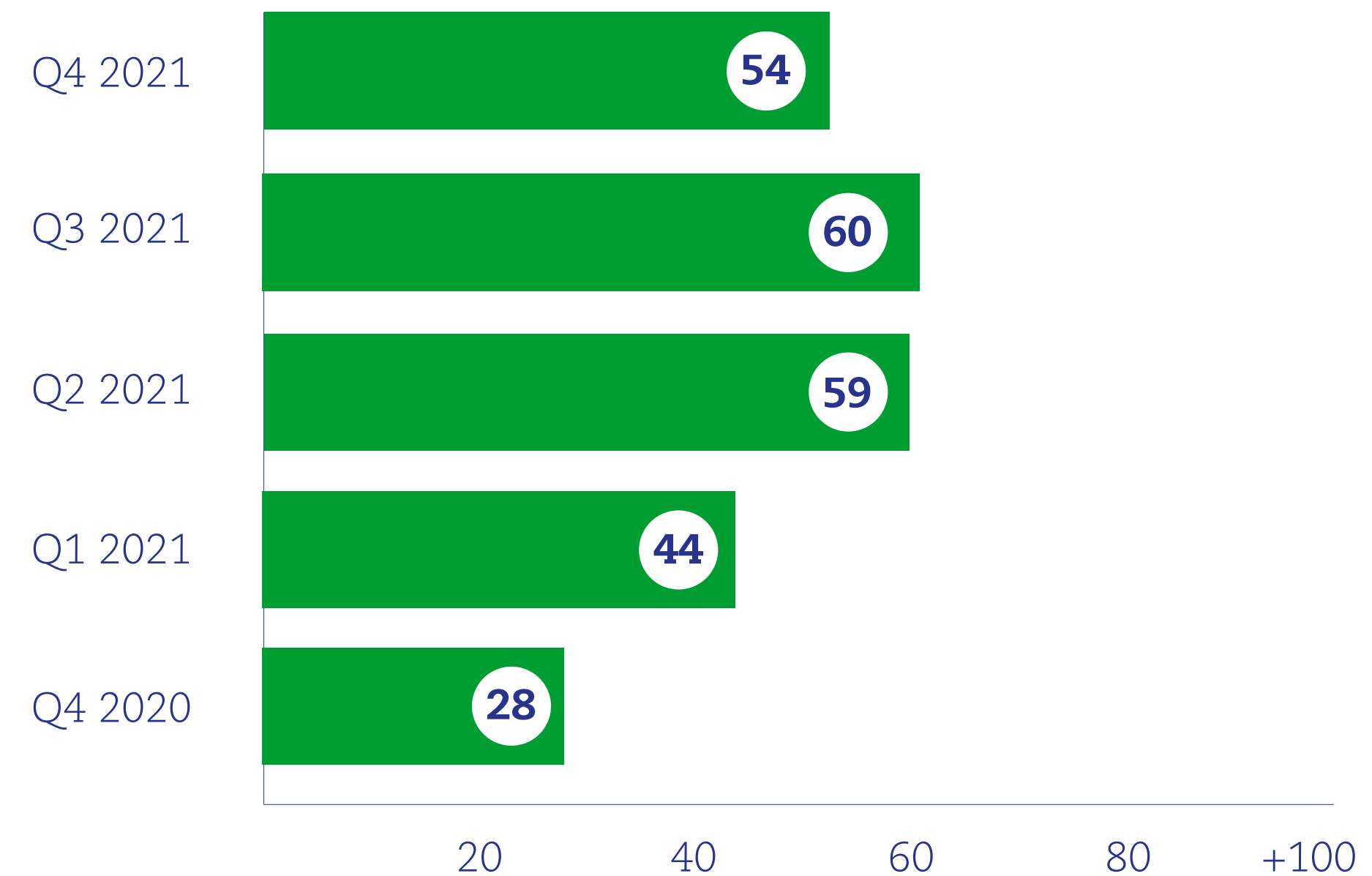

Definitie: de omzetindex meet het percentage ondernemers met een omzet boven 5.000 euro p.m.

Omzet index

De omzetindex is significant gedaald in Q4 2021.

- » Alle sectoren met uitzondering van de technische beroepsbeoefenaren zitten qua omzet weer onder het niveau van 2019 (pré-corona). De horeca en de cultuursector zitten daar het verst onder.
- » Starters zetten veel minder om dan gevestigde ondernemers.
- » Ondernemers zonder personeel hebben een lagere omzet dan ondernemers met personeel..
- » In de BtB markt (0,66) ligt de omzet significant hoger dan in gemengde (0,50) of BtC markten (0,51). De omzetten van de cultuursector zijn opvallend lager dan andere sectoren en komen doorgaans uit op minder dan 1500 euro per maand. De omzetten van de technische beroepsbeoefenaren, detailhandel en horeca liggen veel hoger dan die van de andere sectoren en naderen de 5.000 – 10.000 euro per maand.

Ondernemers- vertrouwen

Definitie: Het verschil tussen ondernemers die meer en minder omzet verwachten het volgende kwartaal.

Het ondernemersvertrouwen is sterk gedaald met 10 punten ten opzichte van Q3.

- » Starters hebben meer ondernemersvertrouwen dan gevestigde ondernemers.
- » Het ondernemersvertrouwen is lager bij ondernemers zonder personeel in vergelijking tot ondernemers met personeel.
- » Alleen in de horeca is het ondernemersvertrouwen significant lager dan in andere sectoren.

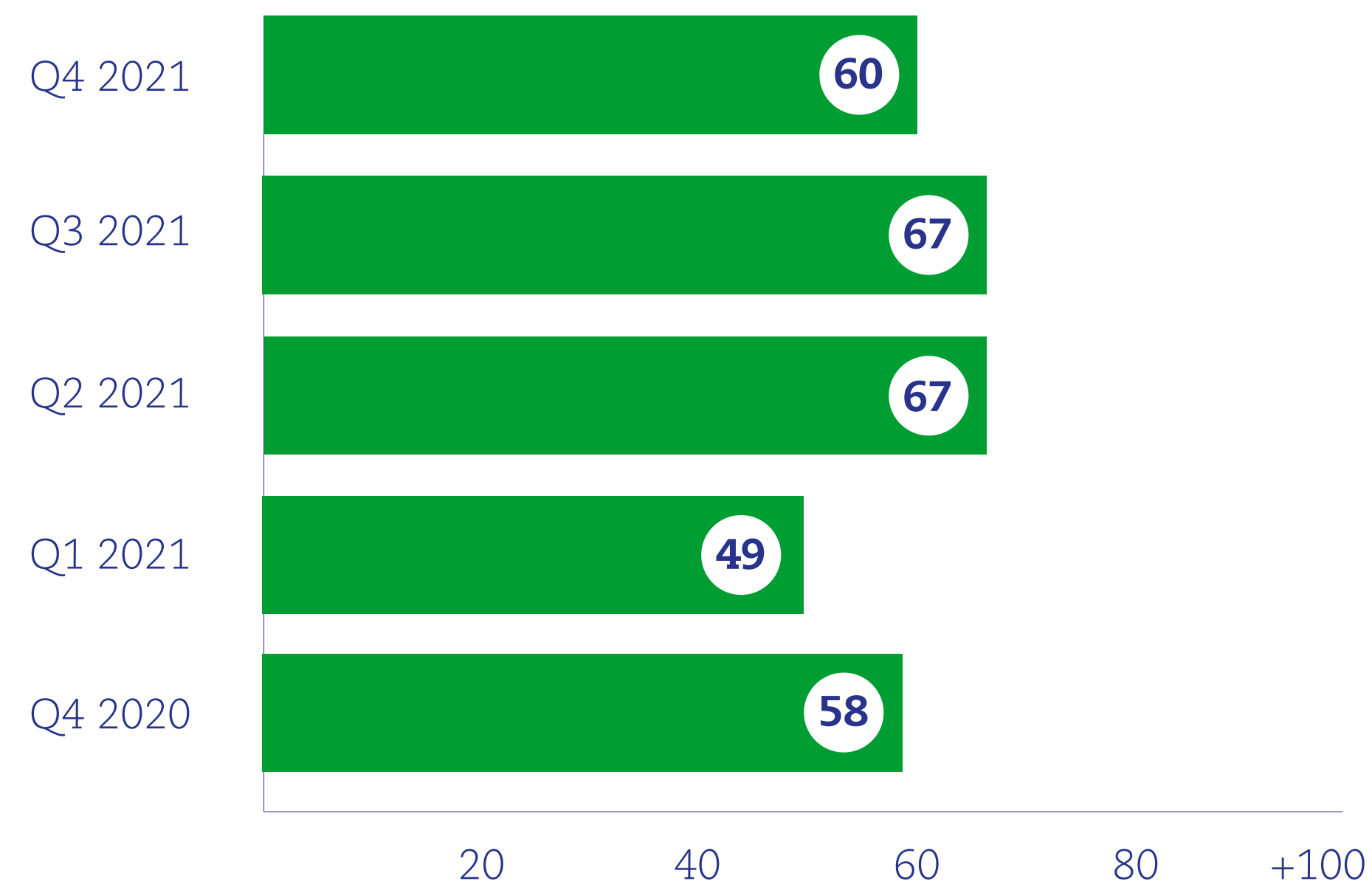
Betalingsindex

Definitie: Het percentage ondernemers dat tijdig hun betalingen voldoet (30 dagen).

De betalingsindex is significant lager dan in Q3 2021. 40% van de ondernemers kan regelmatig hun rekeningen niet op tijd betalen.

- » Er is geen verschil tussen starters en gevestigde ondernemers.
- » Ondernemers met personeel hebben een hogere score (0,62) dan ondernemers zonder personeel (0,59).
- » Er zijn significante verschillen tussen sectoren. De horeca laat de laagste score zien (0,51) en de zakelijke dienstverlening (0,68) en de cultuursector (0,69) de hoogste scores.

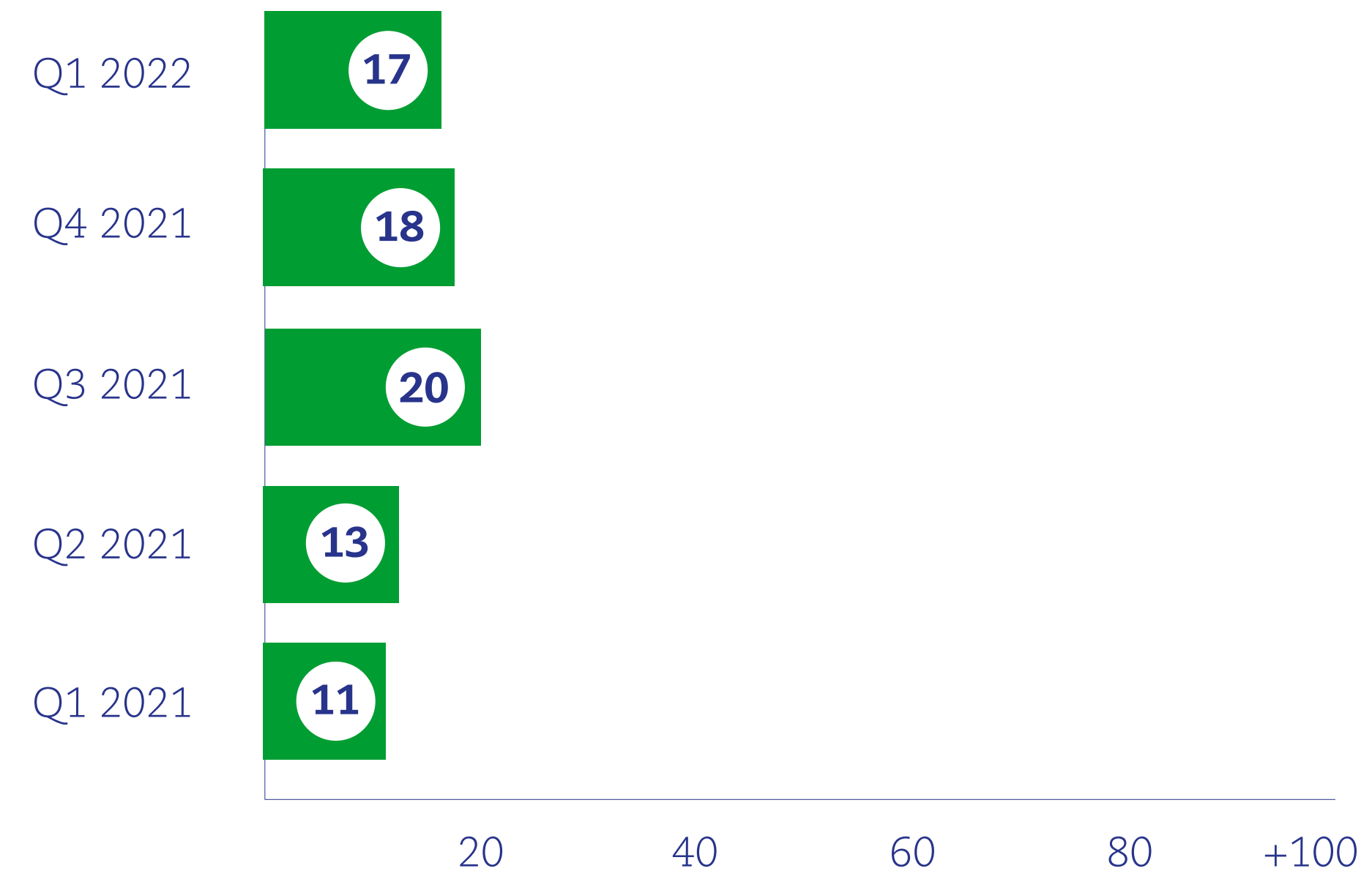
Betalings- verwachting

Definitie: Het verschil in ondernemers die beter en slechter hun betalingen kunnen voldoen in het volgende kwartaal.

De verwachtingen om op tijd te kunnen betalen in Q1 2022 liggen gelijk bij starters en gevestigde ondernemers. Hetzelfde geldt voor ondernemers met en zonder personeel.

Wel zijn er significante sectorale verschillen. In de sectoren zorg/verzorging en technische beroepsbeoefenaren ligt de verwachting hoger dan bij andere sectoren. Bij de horeca en cultuursector ligt de verwachting aanzienlijk lager.

Werkgelegenheids- toename

Definitie: is er sprake van een stijging of een daling van de werkgelegenheid.

De toename in werkgelegenheid is in het vierde kwartaal veel lager dan in het derde kwartaal en nadert het nulpunt.

De verschillen tussen starters en gevestigde ondernemers is weggefallen. Er zijn sterke sectorale verschillen aanwezig. Er is een afname in werkgelegenheid in de horeca en de sterkste toename is in de zorg/verzorging.

Voorzichtigheid is geboden, omdat de analyses berusten op 496 waarnemingen van bedrijven met personeel.

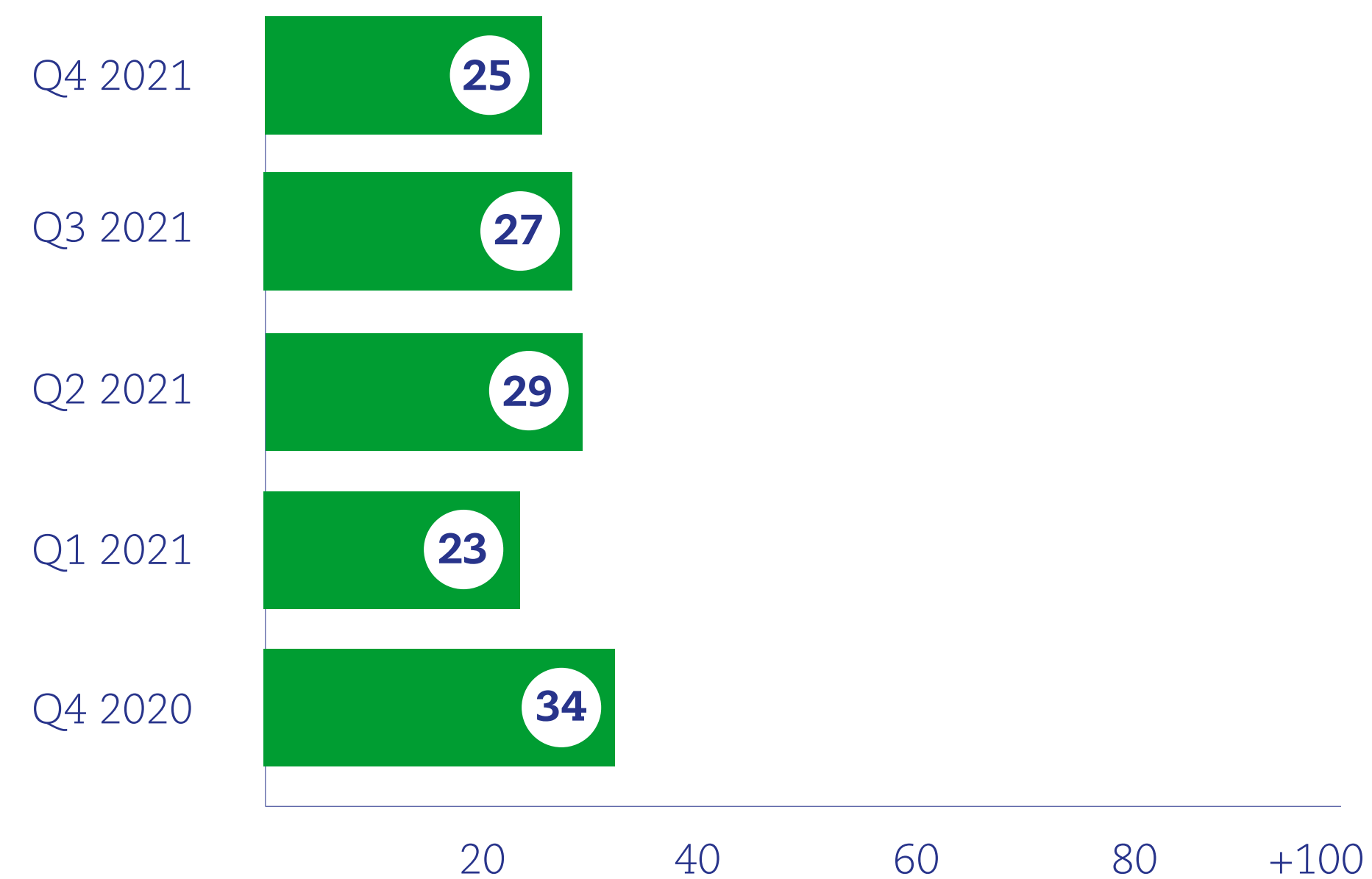
Innovatiequote

Definitie: het percentage ondernemers dat meer dan 10% van de omzet investeert.

De innovatiequote ligt op een vergelijkbaar peil met die van Q3.

- » Starters investeren net zoveel als gevestigde ondernemers.
- » Ondernemers zonder personeel investeren minder dan ondernemers met personeel.

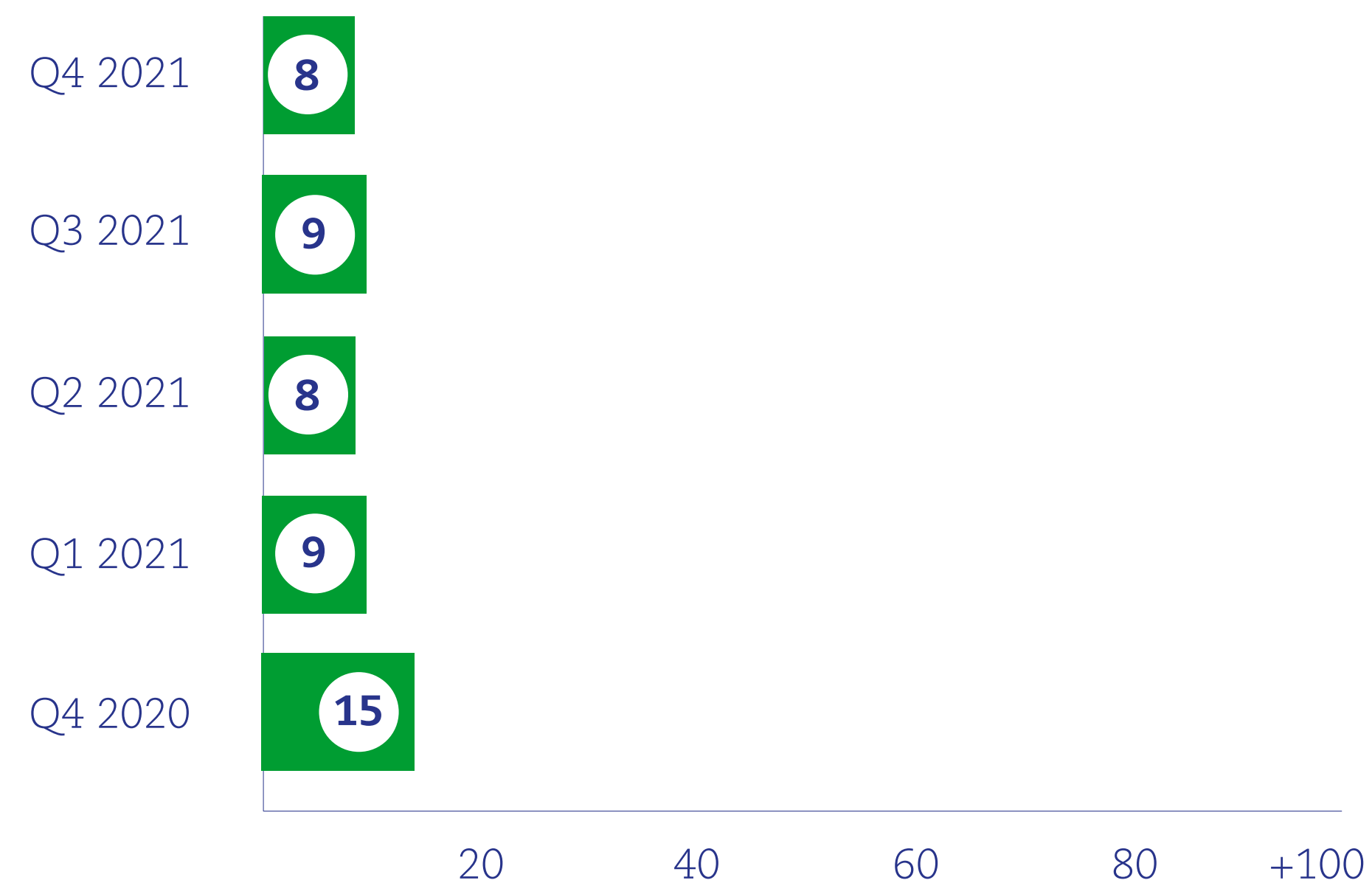

Topinnovatorsquote

Definitie: het percentage ondernemers dat meer dan 25% van de omzet investeert.

De cultuursector (0.16) investeert significant meer dan alle andere sectoren (0.07).

Definitie: het verschil tussen ondernemers die meer of minder investeren in het volgende kwartaal.

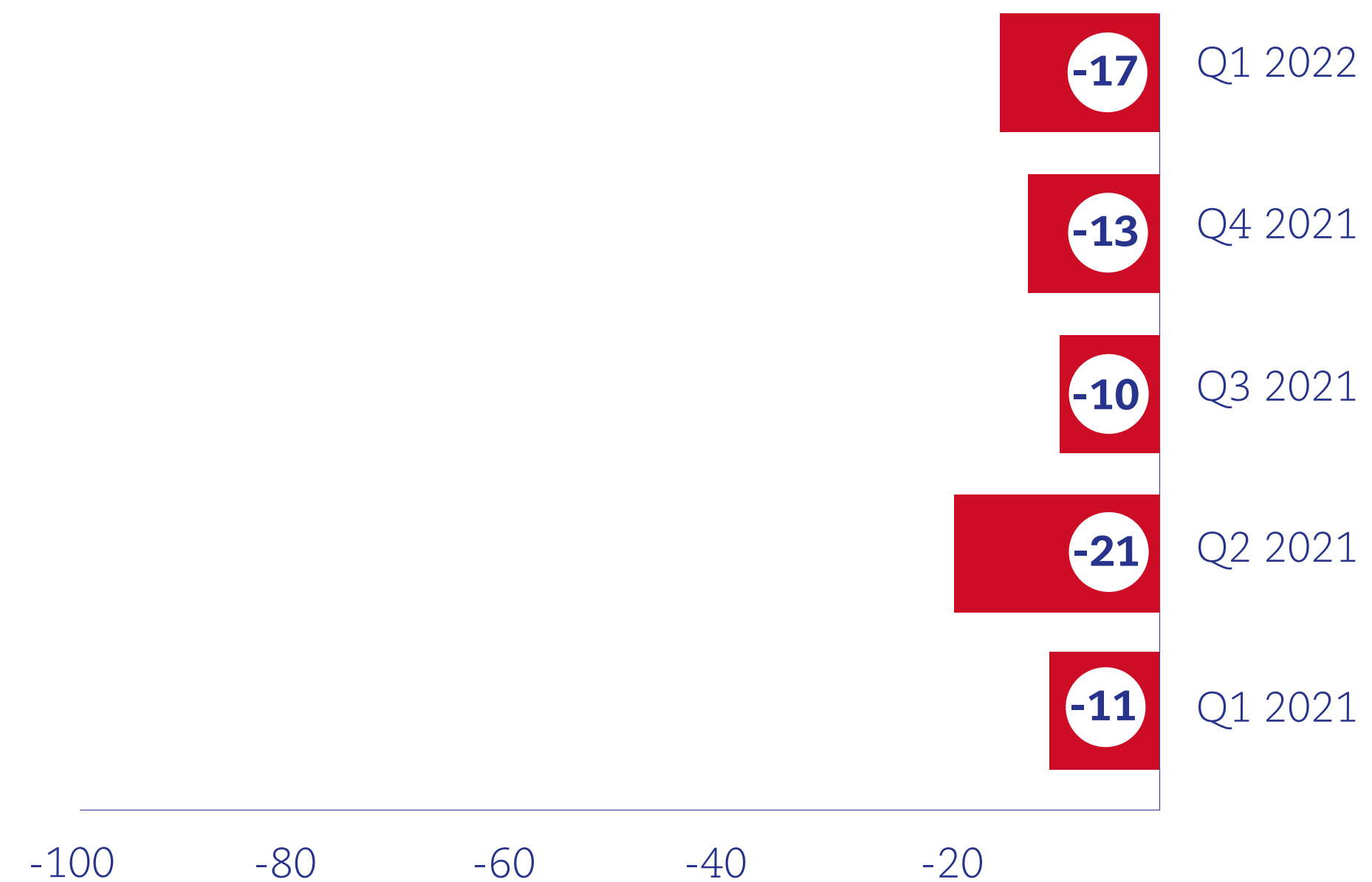
Investeringsverwachting

Zorgelijk is dat ondernemers minder verwachten te investeren in het eerste kwartaal van 2022 dan in het vierde kwartaal van 2021. Dit terwijl de innovatieverwachting voor het vierde kwartaal 2021 ook al negatief was.

Investeringsverwachting bij starters is hoger dan bij gevestigde ondernemers. Investeringsverwachting bij ondernemers met personeel is hoger dan bij ondernemers zonder personeel.

Er zijn sectorale verschillen. Het meest negatief is de horeca qua investeren in het eerste kwartaal van 2021. De technische beroepsbeoefenaren zijn het meest positief zijn. Alle andere sectoren zitten dichtbij elkaar en wijken nauwelijks van elkaar af.

Definitie: het percentage ondernemers dat meer dan het minimumloon verdient.

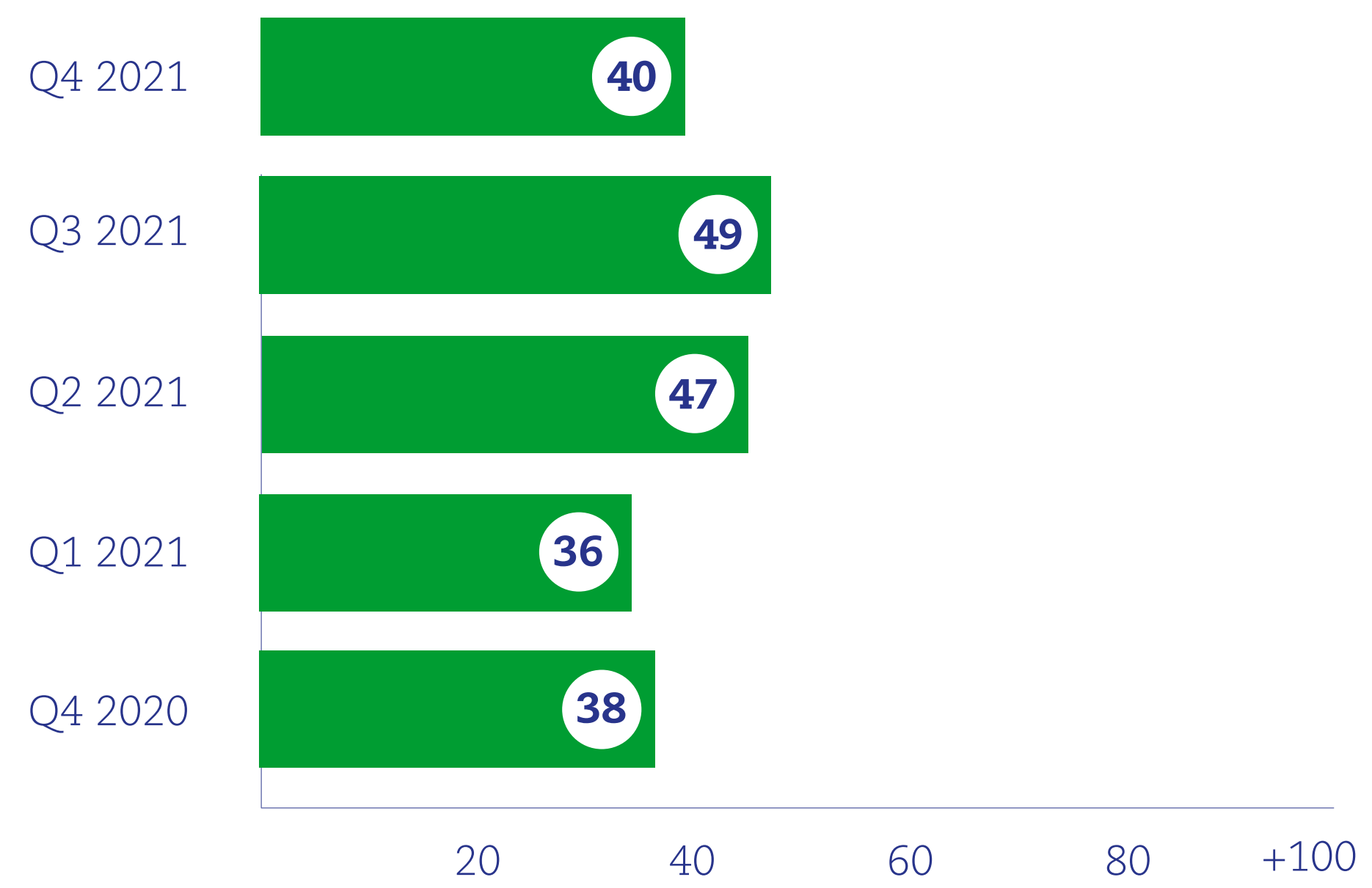
Het ondernemersloon is fors gedaald. Nog maar 40% van de ondernemers heeft ondernemers loon boven het minimumloon. 60% verdient dus minder dan het minimumloon.

Ondernemerslonen van starters (0.38) zijn lager dan van gevestigde ondernemers (0.42). Ondernemersloon van ondernemers zonder personeel zijn flink lager (0.48) dan van ondernemers met personeel (0.65). Het ondernemerslonen in het BtB segment (0,61) is significant en aanzienlijk hoger dan in gemengde (0,37) of BtC markten (0,30).

Er zijn enorme significante verschillen tussen sectoren. In de culturele sector is het ondernemersloon het laagst met 0,13, gevolgd door de horeca met 0,27 en detailhandel met 0,33. De ondernemerslonen zijn het hoogst bij de zakelijke dienstverlening (0,57) en bij de technische beroepsbeoefenaren (0,68).

- » 60% van de ondernemers verdient minder dan minimumloon.
- » 42% van de ondernemers verdient zelfs onder het bijstandsniveau.
- » Slechts 40% ondernemers verdient meer dan het minimumloon.

Ondernemersloon

Ondernemerslonen in vergelijking tot 2019

Ondernemerslonen in vergelijking tot 2019: Q4 2021

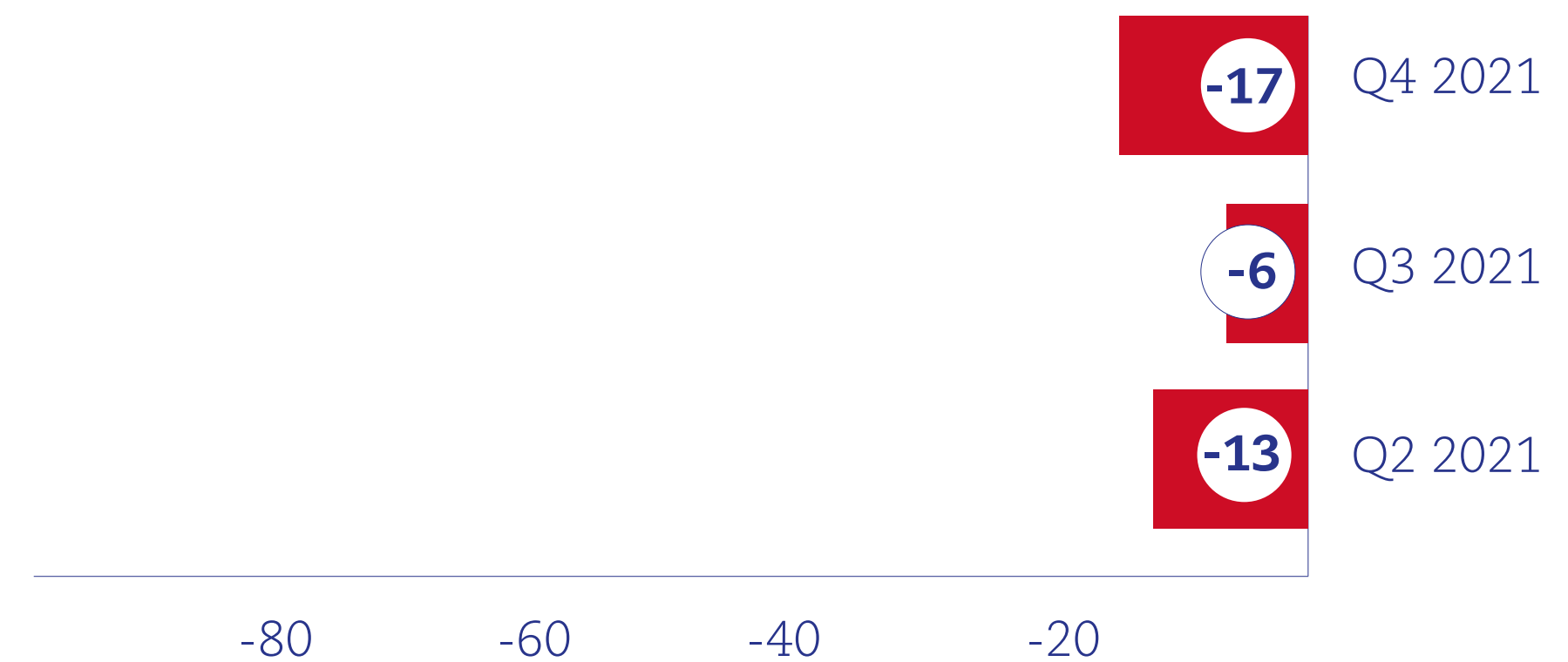
De ondernemerslonen dalen aanzienlijk ten opzichte van 2019. De index is negatief -0.17 en significant lager dan in Q3. Dat betekent dat meer ondernemers een lagere dan hogere ondernemersbeloning hebben.

Ondernemerslonen in vergelijking tot 2019: Q3 2021

De ondernemerslonen bewegen langzaam naar het niveau van 2019. Zij zijn minder laag dan in Q2. De index is negatief -0.06. Dat betekent dat meer ondernemers een lagere dan hogere ondernemersbeloning hebben.

Ondernemerslonen in vergelijking tot 2019: Q2 2021

De ondernemerslonen liggen gemiddeld lager dan in 2019. De index is negatief -0.13.

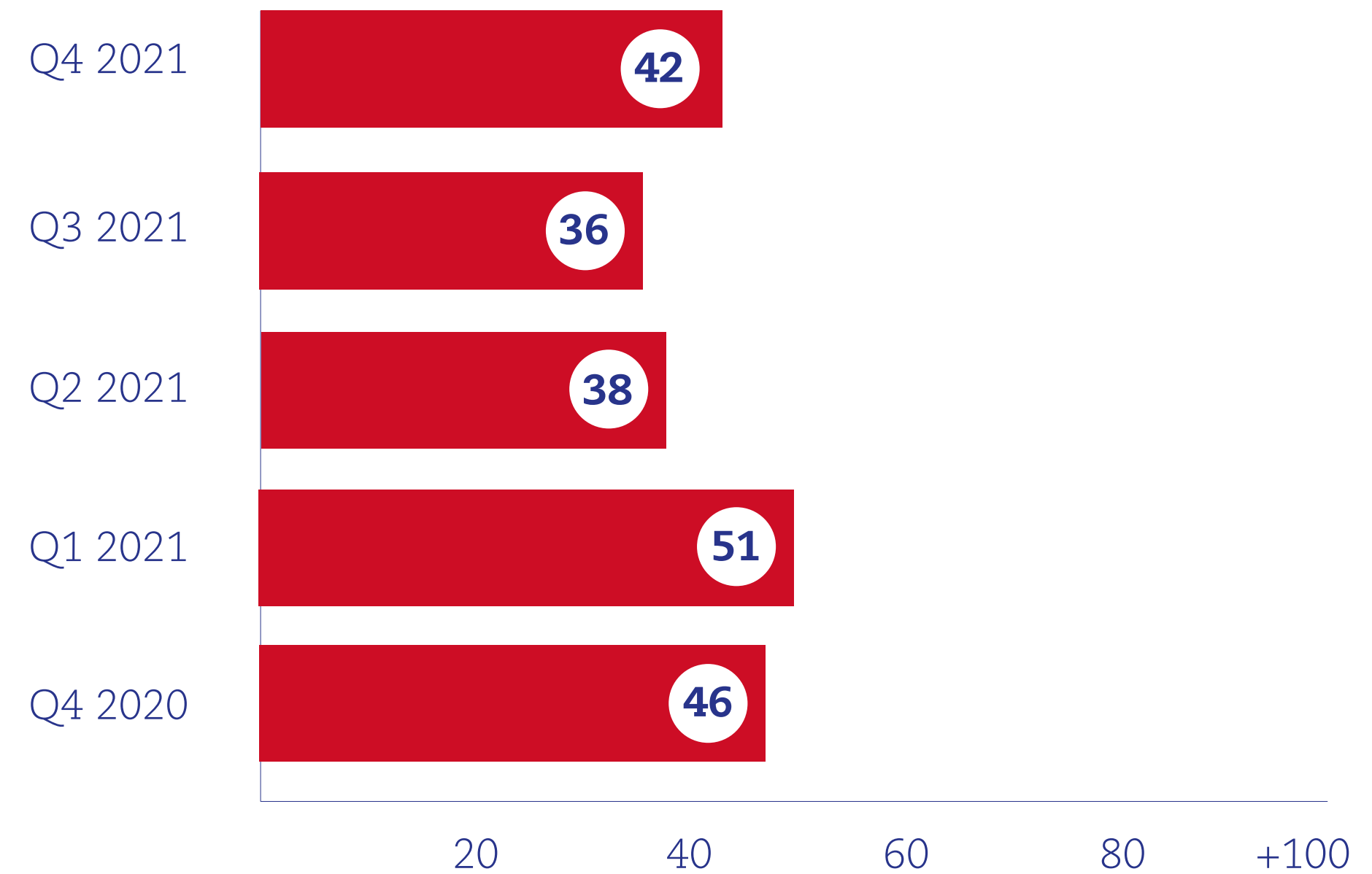

Definitie: het percentage ondernemers dat onder bijstandsniveau verdient.

Armoede index

Het percentage ondernemers dat onder bijstandsniveau verdient stijgt significant. Dat is een zorgelijke ontwikkeling.

Stressniveau

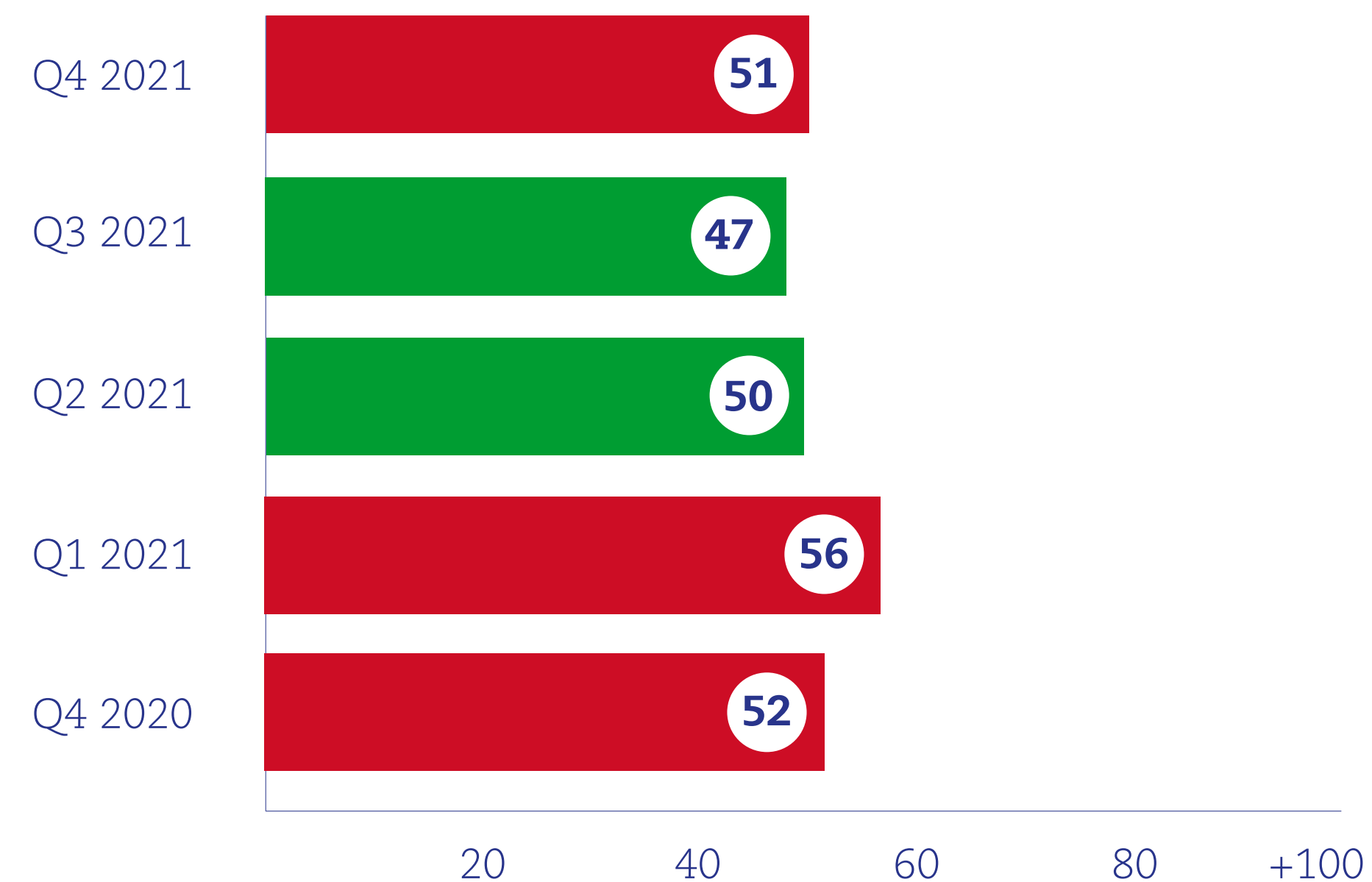
Definitie: score op stressschaal van 1 - 100.

Het gemiddelde stressniveau van ondernemers stijgt significant met 4 punten en is boven gemiddeld.

De laagste stressniveaus zijn zichtbaar bij zakelijke dienstverlening (46). De hogere stressniveaus zijn aanwezig in de horeca (54) en de cultuursector (58). Het percentage ondernemers dat 75 of hoger scoort, een uitzonderlijk hoog stressniveau, stijgt van 16,5% naar 19,1%. Hoge stress niveaus voor langere tijd verlagen de kwaliteit van (financiële) beslissingen.

- » Er is geen verschil tussen starters en gevestigde ondernemers.
- » Wel scoren ondernemers met personeel (54) significant hoger dan ondernemers zonder personeel (50).

Stresslevel ondernemers: 50 (1 -25 laag, 26 -50 gemiddeld, 51 -75 bovengemiddeld, 76 – 100 hoog)

Nettomarge

Definitie: met nettomarges wordt omzet min alle kosten voor ondernemersloon gemeten. De index geeft weer welk percentage ondernemers een nettomarge boven de 20% hebben.

Er is een sterke daling van de nettomarge in Q4.

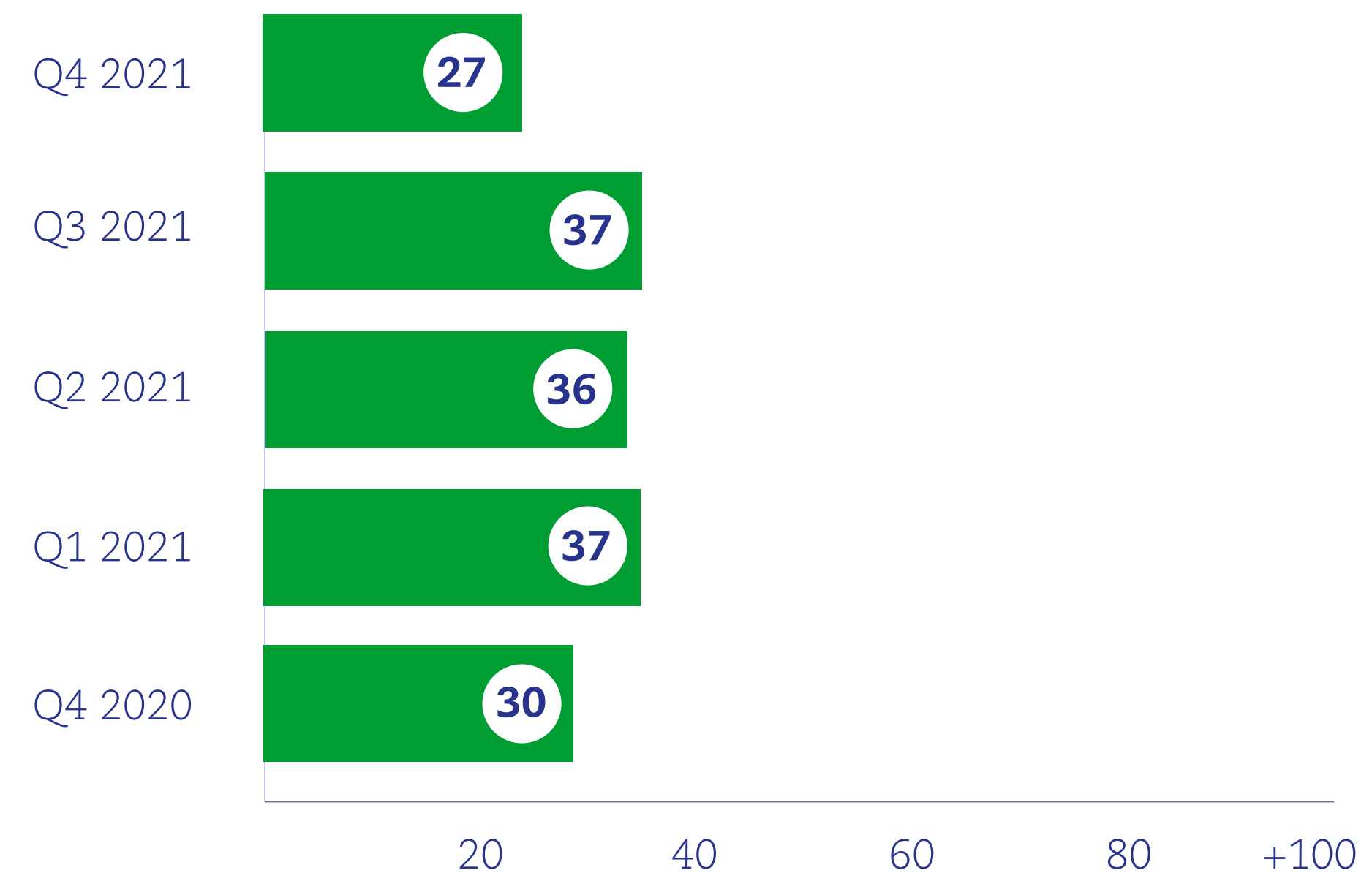
56% heeft een nettomarge lager of gelijk aan 10%

17% heeft een nettomarge van 11% - 20%

27% heeft een nettomarge hoger dan 21%

- » Nettomarges bij starters zijn gelijk aan die van gevestigde ondernemers.
- » Nettomarges van zzp'ers zijn gelijk aan die van ondernemers met personeel.
- » Nettomarges bij de zakelijke dienstverlening (0,48) zijn hoger dan alle overige sectoren. De laagste nettomarges komen voor bij de de zorg/verzorging (0,17) en de horeca (0,14).

De nettomarge is hoger in de BtB markten (0,42) dan in gemengde (0,25) of BtC markten (0,19). Sectoren waarin BtC dominant zijn de detailhandel en zorg/verzorging. Het gemengde model is gebruikelijk bij de horeca, de technische beroepsbeoefenaren, de cultuur en overige sectoren. Het BtB model is dominant bij de zakelijke dienstverlening.

Weerstandindex

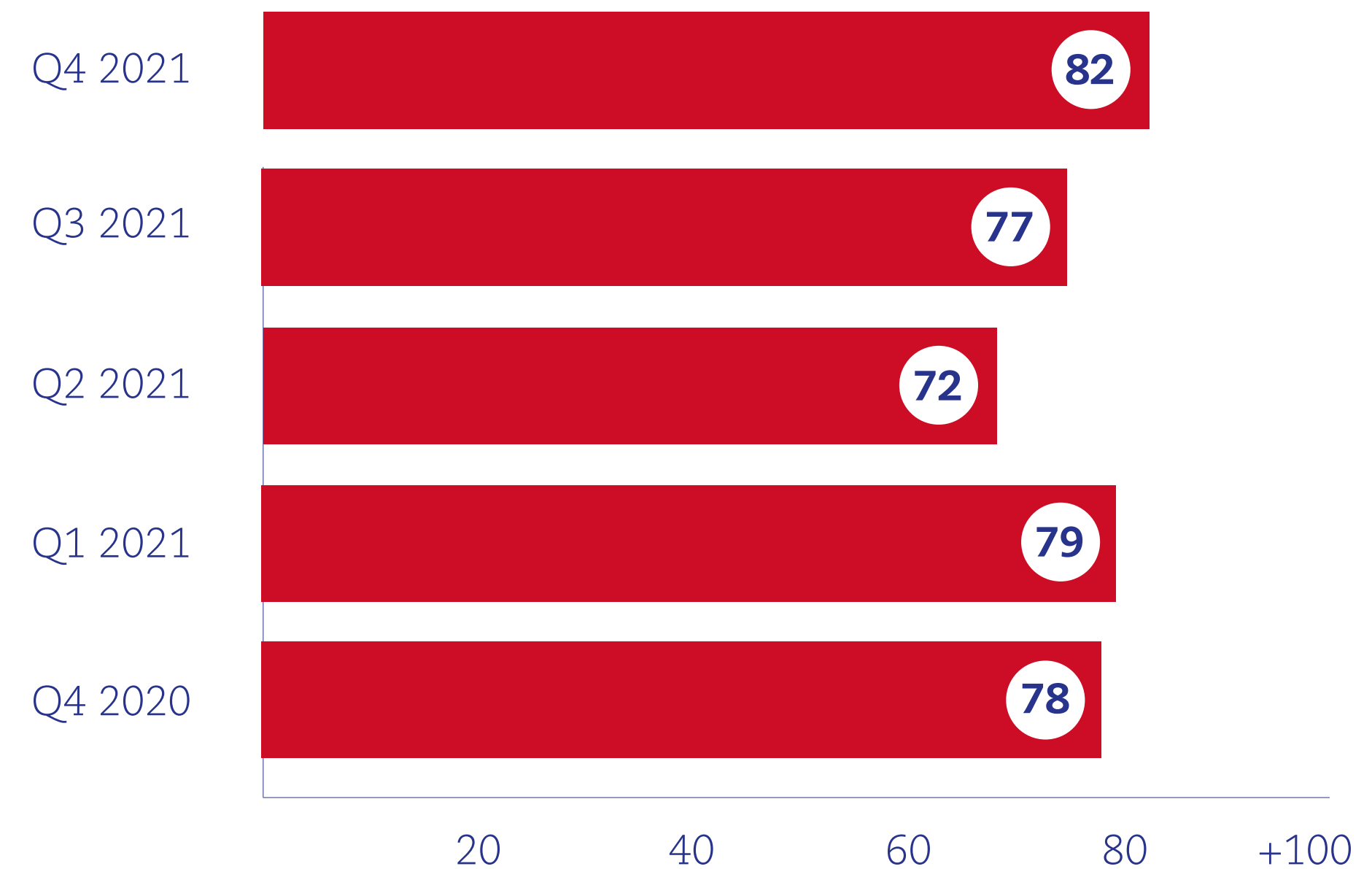

Definitie: het percentage ondernemers met een solvabiliteit lager of gelijk aan 20%.

Een vrij constante groep van 25% van de ondernemers geeft aan dat zij hun solvabiliteitscijfers niet paraat hebben of kennen. De weerstandsindex wordt daarmee bepaald op basis van 1.174 waarnemingen.

De weerstandsindex is in het vierde kwartaal gedaald, hoewel het aantal technische failliete bedrijven is afgenomen. Dat kan worden verklaard aan de hand van de privé inbreng van veel ondernemers in het derde kwartaal van 2021 (6).

- » Starters hebben een lager weerstandsvermogen dan gevestigde ondernemers.
- » Er zijn nauwelijks verschillen tussen ondernemers met en zonder personeel.
- » De horeca heeft de laagste index. Dat betekent dat 85% van de horecabedrijven een solvabiliteit van onder de 20% heeft.
- » De zakelijke dienstverlening heeft de meeste weerstand: 73% heeft solvabiliteit van 20% of lager.

23% van de ondernemers is technisch failliet. Dat is lager dan in Q3 toen 28% van de ondernemers een negatief eigen vermogen had.

6. Van Teeffelen en Renssen (2021), KBI Q4: [Ondernemerslonen en weerstandindex blijven achter ondanks goed derde kwartaal.](#)

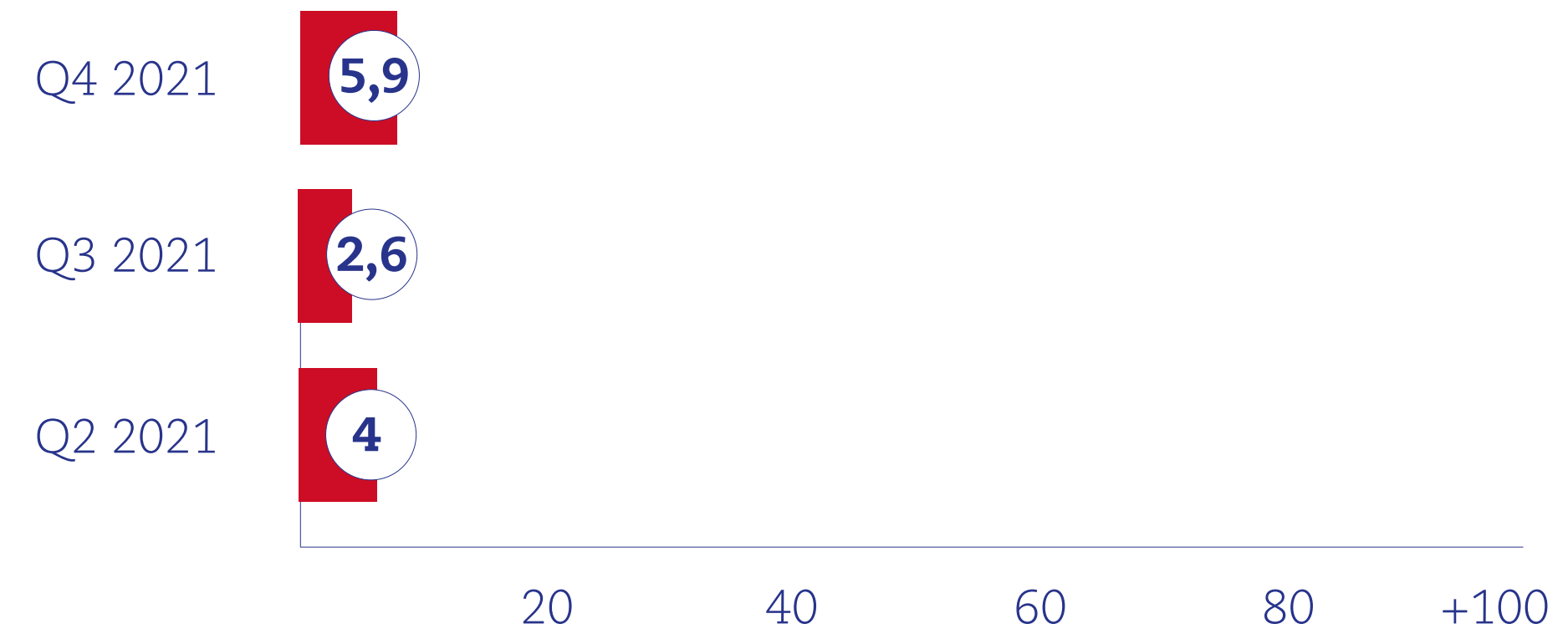

Definitie: percentage ondernemers dat denkt binnen een half jaar zijn of haar bedrijf te sluiten.

Stakingsindex

Het aantal te verwachten sluitingen is ruim verdubbeld van 2,6% naar 5,9% van de bedrijven.

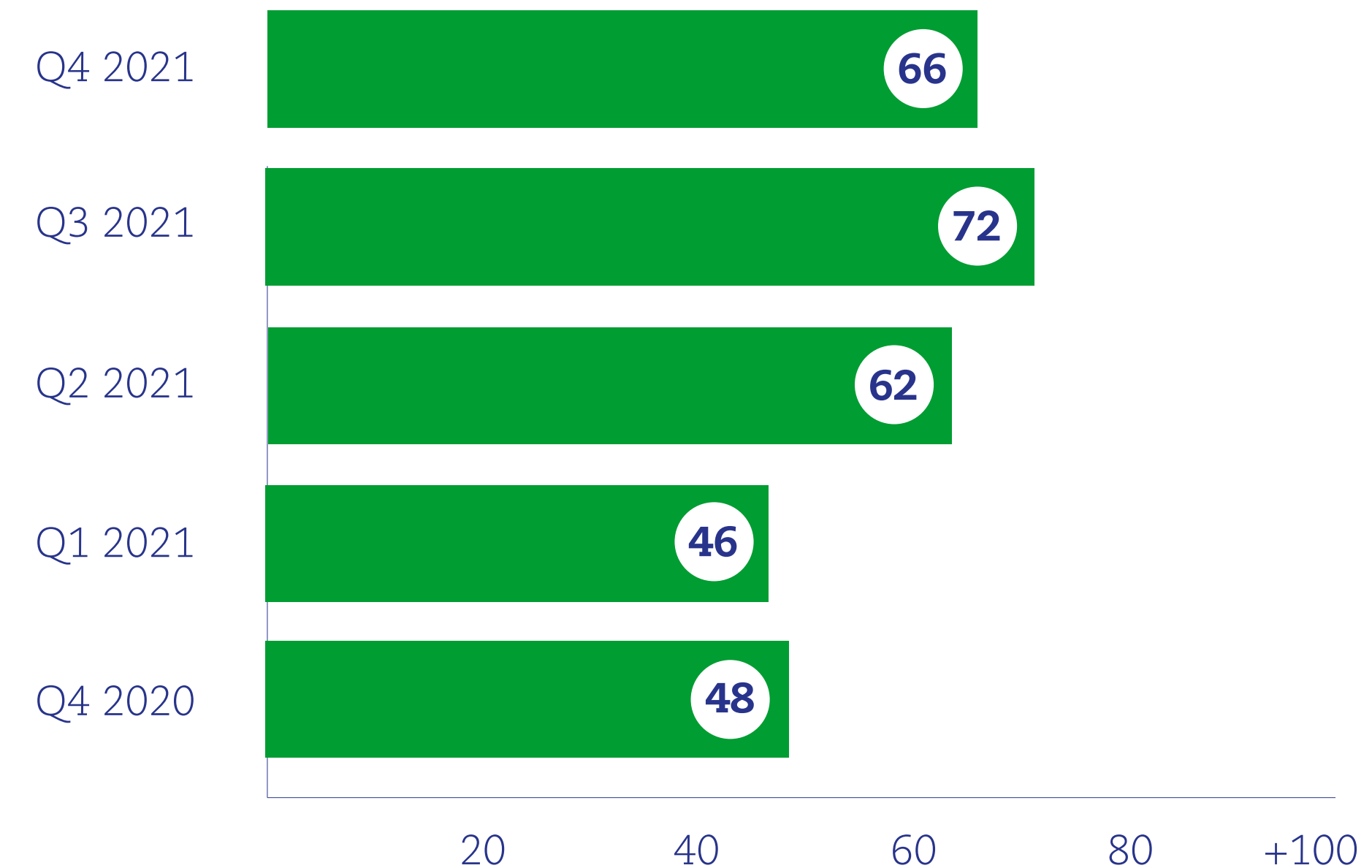

Definitie: percentage ondernemers dat voldoende middelen heeft om het bedrijf voort te zetten.

Continuïteitsindex

De continuïteitsindex is gedaald en ligt lager dan in derde kwartaal van 2021.

- » Meer dan een kwart van de ondernemers geeft aan behoefte te hebben aan extra overheidssteun (28%) en/of extra kapitaal (28%) gevolgd door langer belastinguitstel (25%). Met 74% is die behoefte significant hoger in de horeca. Met 15% en 21% is die significant lager bij resp. technische beroepsbeoefenaren en de zakelijke dienstverlening dan in andere sectoren.
- » Starters hebben dezelfde continuïteitscore als gevestigde ondernemers.
- » Ondernemers zonder personeel hebben dezelfde score als ondernemers met personeel.
- » De horeca (0,56), de detailhandel (0,60) en de cultuursector (0,62) hebben een lagere score dan de andere sectoren. De zakelijke dienstverlening (0,75) en de technische beroepsbeoefenaren (0,71) scoren hoger dan de andere sectoren.

Verkoopvaardigheden en omzet van ondernemers

Als specifiek thema is dit kwartaal gekeken naar de verkoopvaardigheden en -aanpak van ondernemers. Opvallend is dat maar liefst 62% van alle ondernemers nog nooit een cursus of training verkoopvaardigheden heeft gevolgd, 12 procent één cursus en 26% meerdere cursussen.

Vrijwel alle ondernemers nemen een deel (18%) of het gehele verkoopproces (75%) voor hun rekening. Een belangrijk element om een goede verkoper te worden is om de verkoopstijl aan te passen aan de klant. 27% geeft aan hier onvoldoende of matig op te scoren (rapportcijfer 6 of lager).

30% van alle ondernemers vindt zichzelf een onervaren verkoper of is er niet goed in (rapportcijfer 6 of lager). In de cultuursector scoren ondernemers het laagst (rapportcijfer 5). In de detailhandel en horeca het hoogst (rapportcijfer 8). Het gemiddelde over alle sectoren ligt op een 7.

Dat goede verkoopvaardigheden renderen, blijkt uit de relatie ($R = 0,33$) tussen de zelf ingeschatte verkoopvaardigheden en de gerealiseerde kwartaalomzet in het vierde kwartaal van 2021. Hoe hoger het rapportcijfer voor verkoopvaardigheden, hoe hoger de gerealiseerde omzetten. Ook de groeiverwachting voor het komende halfjaar neemt toe ($R = 0,25$) bij betere verkoopvaardigheden.

Het type klant dat ondernemers kiezen is een belangrijke voorspeller voor de gerealiseerde omzet, nettomarge en de hoogte van het ondernemersloon. Die liggen allen in het BtB segment aanzienlijk hoger dan in gemengde of BtC segmenten. Ondernemers in het BtC segment zijn vaker actief op lokale markten. Terwijl ondernemers in het BtB segment zich meer richten op (inter)nationale markten.

Voor meer informatie over dit rapport kun je terecht bij:

Ester Renssen

E: e.rensen@qredits.nl

T: 06 48 42 51 44

*Verveelvoudiging voor eigen gebruik is alleen toegestaan met bronvermelding:
Van Teeffelen, L., Renssen, E. (2021), Investeren in verkoopvaardigheden kan Kleinbedrijf uit slop trekken, KBI Q4 2021, Qredits/HU/ONL/Cultuur+Ondernemen.*